

Rromii din România. Documente. Volumul I.
Ediție îngrijită de Petre Petcuț

» Rromii din România Documente Volumul I.

Ediție îngrijită de Petre Petcuț

EDITURA
INSTITUTULUI PENTRU
STUDIEREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

KRITERION

Cluj-Napoca, 2009

Titlu: Rromii din România. Documente. Volumul I.
Ediție îngrijită de Petre Petcuț

Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale
Editura Kriterion

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Istoria rromilor : documente / ed.: Petre Petcuț, - Cluj-Napoca :
Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților
Naționale : Kriterion, 2009-
vol.

ISBN 978-606-92223-0-0

ISBN 978-973-26-0958-3

Vol. 1. - 2009. - ISBN 978-606-92223-1-7 ;

ISBN 978-973-26-0960-6

I. Petcuț, Petre (ed.)

323.1(=214.58)(498)

Lector: Ioan-Aurel Pop

Coordonator serie: Bokor Zsuzsa, Horváth István

Design: Könczey Elemér

Tehnoredactare: Sütő Ferenc

© Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale

Volum finanțat de:

ADMINISTRAȚIA
FONDULUI CULTURAL
NAȚIONAL

GUVERNUL ROMÂNIEI
AGENȚIA NAȚIONALĂ
PENTRU ROMI

ISPMN și Kriterion nu își asumă conținutul lucrării.

Lucrările sunt elaborate și asumate în exclusivitate de către autori/coordonatori volum

>> Cuprins

Ioan-Aurel Pop: Introducere	>> 7
Petre Petcuț: Prefață	>> 15
Rezumatele documentelor	>> 17
Résumés des documents	>> 37
Documente	>> 61
Prescurtări – bibliografie	>> 475
Lista de abrevieri	>> 479
Indice	>> 481
Facsimile	>> 505

» Introducere

Volumul de față, îngrijit de istoricul român Petre Petcuț și publicat sub egida Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale din Cluj-Napoca, cuprinde circa 350 de documente, redactate în limba slavonă, pe parcursul a două secole, de pe la 1380 până în jurul anului 1580, în Țara Românească. Documentele sunt tipărite în variantă românească, cu rezumate în limbile română și franceză, după regulile edițiilor critice ale actelor medievale, consacrate în istoriografia română de colecția Academiei Române intitulată *Documenta Romaniae Historica*, cu patru serii, cuprinzând peste o sută de volume, publicate pe parcursul a circa șase decenii. Firește, unii s-ar putea întreba ce rost are retipărirea acestor documente vechi, toate publicate deja în colecții consacrate de izvoare din România. Vom încerca să arătăm, după convingerea noastră, semnificația conținutului acestui volum și rostul său actual.

Aceste mărturii pun în lumină acum pentru prima oară în această formă destinul romilor („țiganilor”) din Evul Mediu pe teritoriul uneia dintre cele trei mari regiuni istorice care formează România modernă și contemporană. Faptul este laudabil din mai multe motive. Întâi de toate, trecutul nu se poate cunoaște și studia în afara surselor sau izvoarelor. Istoricul este obligat să apeleze la surse prin însuși statutul meseriei sale, prin obligația de a reconstitui prezentul oamenilor care au trăit odinioară. Or această reconstituire trebuie făcută în funcție de criteriul adevărului sau, după expresia lui Leopold von Ranke, „așa cum a fost”. Firește, nu vom cunoaște niciodată trecutul exact așa cum a fost, dar trebuie să tindem spre asta, adică spre adevărul nostru relativ și omenesc. După reconstituire și interpretare – operațiuni datorate istoricului – pot urma, natural, altele, în care intervine imaginarul, imaginația artistică, fantezia și care pot conduce la eseuri, discursuri politice, piese muzicale, tablouri, sculpturi, filme etc., toate pe teme istorice, dar fără să fie istorie. Ele sunt, de obicei, apanajul politicianilor, literaților, artiștilor plastici, muzicienilor, scenariștilor, adică al celor care folosesc trecutul ca pretext pentru ale forme de creație ori pentru alte preocupări și scopuri. Firește, și istoricii pot scrie eseuri ori pot face romane despre trecut, dar în aceste cazuri ei nu mai sunt istorici. Istoricul nu este acela care cunoaște povești despre trecut, date și fapte, ci acela care poate prelucra critic izvoarele, cu metodele precise ale specialistului, pentru aflarea adevărului. Pe de altă parte, publicarea documentelor care-i privesc pe romi, risipite printre cele numeroase legate de evoluția întregii lumi medievale, în colecții erudite și aflate la îndemâna aproape exclusivă a specialiștilor, nu ajută mai deloc la sporirea cunoștințelor publice pe această temă.

În al doilea rând, romii sunt astăzi, pentru cei mai mulți dintre noi, cum se spune acum prețios, „o realitate emergentă”. Mulți români și mulți europeni se întreabă, nu întotdeauna retoric, de unde au izbucnit acești romi în deceniile

din urmă, cine sunt ei și spre ce destin se îndreaptă. Unii se întrebă de unde le vine numele de „romi”, alții resping acest nume, alții îi confundă pe romi cu românii, alții se revoltă din acest motiv, iar alții, prea mulți, îi discriminează pe față, considerându-i inferiori, incomozi, hoți etc. Sunt și glasuri (unele auzite la cele mai înalte tribune!) care cer gruparea și izolarea romilor, prezicând un fel de catastrofă demografică viitoare. Voci îngrijorate sau fals îngrijorate vorbesc de 5-6 milioane de romi în România, care ne „potopesc”, se extind, cuceresc spații și poziții în societate, în detrimentul națiunii române și al altor comunități etnice. În toate aceste aserțiuni este multă grabă, sunt multe prejudecăți, este mult egoism, o mare doză de xenofobie, dar mai ales o imensă ignoranță. Multe rele din această lume a noastră provin, din păcate, din lipsa de cunoștințe, din dezinformare, din comoditate. Uităm prea adesea că „somnul rațiunii naște monștri”. Or necunoașterea este un fel de „somm al rațiunii”, fiindcă rațiunea activă ne obligă să căutăm mereu răspunsuri, iar această căutare presupune cunoaștere. Romii nu pot fi etichetați după o știre de presă, după un „renume”, după un gest pe stradă, după aspect sau după vorbă. Ei sunt o lume cu o viață lungă în spate, cu o conștiință a trecerii care se cheamă istorie.

„Izbucnirea” este însă numai o impresie, datorată unor împrejurări relativ recente, de după căderea Cortinei de Fier în 1989. Se cunoaște deja de mult, mai ales grație cercetărilor filologice, că romii sunt o veche populație (populații) de origine indiană. Migrația lor din India spre Europa s-a produs în timp îndelungat, între secolele al IX-lea și al XIV-lea, în grupuri mai mari sau mai mici. Calea urmată a fost, se pare, prin Persia, apoi prin Armenia, de unde au pătruns în Asia Mică, pe atunci bizantină, adică de limbă greacă. În acest impresionant parcurs, romii au făcut mai multe popasuri, unele de lungă durată și au preluat în dialectele lor numeroase cuvinte de la popoarele cu care au venit în contact. În Imperiul Bizantin, aceste grupuri nomade indiene au primit numele lor etnic cel mai cunoscut până astăzi, anume acela de „țigani”, în grecește *Athinganos* sau *Atsinganos*. Se crede că el provine de la denumirea unei secte eretice, sinonimă cu lumea marginală, diferită și privită cu neîncredere. Din Asia Mică, „țigani” au pătruns, se pare pe la începutul secolului al XIV-lea, în Tracia, începându-și în acest fel istoria lor europeană. De aici, ei au urmat toate direcțiile: un grup a mers în Grecia (sunt întâlniți, de exemplu, în Candia, în 1323, de către un călugăr franciscan, apoi în Peloponez și în insulele de sub stăpânirea Veneției), altele spre țările de limbă slavă din Balcani (Serbia – 1348, Croația – 1362, Bulgaria – 1378), un altul s-a îndreptat spre nord, traversând Dunărea și chiar Carpații Meridionali (Alpii Transilvaniei). Aceștia din urmă au intrat de fapt în Principatele Române și în teritoriile locuite de români, unguri, sași și secui, aflate sub autoritatea regelui Ungariei. În Țara Românească, „țigani” sunt menționați pentru prima oară în chip direct într-un document din 1385 (emis de voievodul Dan I, cu un an înainte de suirea pe tron a marelui voievod Mircea cel Bătrân), în Transilvania la 1400 (în timpul domniei lui Sigismund de Luxemburg), iar în Moldova la 1414 (pe când domnea Alexandru cel Bun). Alte cete, destul de numeroase, s-au îndreptat

spre Ungaria propriu-zisă, Imperiul Romano-German, Elveția, Cehia (Boemia), Franța și Țările de Jos. Prin 1422, o comunitate puternică a coborât spre Italia, ajungând până la Roma. Apoi, „țigani” sunt atestați succesiv în Spania (1488), încă înainte de terminarea *Reconquistei* – fiind foarte numeroși, ajunși aici dinspre nord, de peste Pirinei ori dinspre est, de peste Marea Mediterană –, în Anglia (1514) și în Țările Scandinave, veniți din Anglia. Ca să ajungă în Regatul Poloniei, nomazii au urmat două căi, anume calea ungară și cea românească. Din Polonia, au ajuns în Țările Baltice, mai ales că, de la 1386, Polonia și Lituania aveau să se aple în uniune personală, sub dinastia lituaniană a Jagiellonilor (proaspăt creștinată, împreună cu poporul său). Primii „țigani” sunt menționați în regiunile meridionale ale Rusiei în 1501. Se poate afirma că, în acord cu izvoarele, din secolul al XVI-lea încoace, „țigani” erau peste tot în Europa, neexistând practic vreun stat lipsit de ei.

Altă chestiune importantă este aceea a numelui lor: chemați „egipteni”, „saraceni”, „sinti”, „boemieni” sau chiar „tătari”, ei au rămas în conștiința europeană, pentru cele mai multe popoare, drept „țigani” (cu variante). Era numit „sinti” doar un mic grup, probabil de la numele unui rege important al său. În Franța, au fost chemați în multe cercuri „Bohémiens”, fiindcă noii veniți purtau cu sine scrisori de recomandare de la Sigismund de Luxemburg, împărat romano-german (din 1410-1411 până la 1437), dar și rege al mai multor țări, între care Boemia, de unde, de altminteri, și veneau unii dintre oaspeți. În englezește, sunt numiți „Gypsies” (de la numele Egiptului), în spaniolă „gitanos”, în italiană „gitani” sau „zingari”, în germană „zigeuner”, în maghiară „cigányok” etc. În Danemarca, Suedia și Finlanda sunt chemați și acum „Tattare”, deoarece s-a crezut multă vreme că sunt tătari sau că au venit odată cu tătarii, în timpul mării invazii din 1236-1242.

Este important de știut și cum s-au numit pe sine acești nomazi, dar acest lucru este dificil de aflat. Probabil că, despărțiți de timpuriu în grupuri disperate, nici nu au avut un etnonim comun. Unele grupuri se pare că se numeau pe sine „romi”, termen care a fost pus în legătură de către anumiți savanți cu șederea lor îndelungată, de câteva generații, în Imperiul Bizantin. Acesta era, sub aspect etnic și lingvistic, un stat cosmopolit, dar, în esență, de limbă și cultură greacă. Din punct de vedere politic însă, Imperiul Bizantin era de fapt moștenitorul Imperiului Roman de Răsărit, iar cetățenii și locuitorii săi se numeau „romei” și tot astfel erau numiți de străini. De altfel, regiunea Traciei – unde nomazii proveniți din India au poposit destul de mult timp – se chema în Evul Mediu „Romania”, ceea ce în turcește a dat apoi „Rumelia”. După o altă teorie, numele de „rom” ar proveni dintr-un vechi cuvânt care, în anumite dialecte indiene, semnifică „om”. Oricum ar fi, etnonimul „rom” nu s-a generalizat niciodată printre migratorii de origine indiană, el fiind revigorat în deceniile din urmă, prin eforturile unei elite din cadrul lor, după ce termenul de „țigan” s-a dovedit a avea în toate limbile un sens peiorativ.

Cum s-a văzut, romii au ajuns în regiunile istorice care au format ulterior România în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, fiind pomeniți în documentele cunoscute cu circa un deceniu și jumătate înainte de 1400. Primele

mărturii scrise ni-i înfățișează ca robi dăruiti de principi unor mănăstiri, „pentru marea slavă a lui Dumnezeu” și „iertarea păcatelor” donatorilor. Faptul ne arată că, într-un fel sau altul, ei ajunseseră sub autoritatea domnilor țării. De altminteri, titlul de domn la români (din latinescul *dominus*) incumbă ideea supremă de autoritate, el însemnând stăpânirea asupra țării și a supușilor (locuitorilor). Se știe că Țările Române au fost mereu locuri de refugiu și de adăpost ale populațiilor balcanice, mai ales în timpul și după înaintarea turcilor otomani spre nord și după cucerirea ultimelor state creștine de la sud de Dunăre (cel de-al doilea țarat bulgar a căzut la 1396, după cruciada eșuată de la Nicopole). Nomazii, considerați străini, diferiți și „păgâni”, au devenit robi. Populația românească, sedentară și creștină, i-a tratat inițial pe acești nou-veniți ca pe niște inamici, la fel cum erau priviți și tătarii (prizonierii tătarii deveneau automat tot robi). Prin secolul al XV-lea, după asimilarea tătarilor, unicii robi rămași în număr semnificativ erau cei „țigani”, astfel că termenul de „țigan” a ajuns sinonim cu „sclav” sau „rob”. De exemplu, un nume de femeie din acest volum este „Tătara”, ea fiind caracterizată drept „țigancă”. Erau, în linii mari în Evul Mediu, trei categorii de robi „țigani”: ai domnului (numiți ulterior ai statului), ai mănăstirilor (bisericii) și ai boierilor. În anumite ocazii și condiții, unii robi puteau fi eliberați. Apar, rareori, oameni care se cheamă „Țigan” și care vând bunuri imobiliare proprii, semn că erau de condiție liberă. Faptul nu arată întotdeauna că ar fi vorba despre foști robi (numele respective pot fi și porecle date din alte motive), dar sunt documente care vorbesc clar despre robi eliberați. Deși lumea medievală este una prin excelență rurală, „țigani” nu au fost implicați în număr mare la muncile câmpului sau în creșterea animalelor decât din secolul al XVI-lea și, mai ales, după 1800, când legile epocii moderne i-au obligat să se stabilească în locuri precise. De aceea, în Țara Românească și Moldova, „țigani” erau meșteșugari, specializați în meșteșuguri nefrecventate de români sau practicau anumite meserii și ocupații pe care ceilalți locuitori nu le îmbrățișau. Mulți dintre ei erau fierari, alții reparau porțile orașelor și târgurilor, podurile, curățau străzile, piețele, canalele, băile, săpau gropile în cimitire etc. O categorie foarte apreciată erau „aurarii”, adică aceia care practicau spălarea aurului. Munca la câmp și creșterea animalelor – baza economiei țării în Evul Mediu – cădea pe umerii „rumânilor”, adică ai marii mase de țărani aserviți români, a căror muncă era în parte dirijată și ea spre folosul domnilor, al boierilor și al mănăstirilor. Sub aspect juridic, robii se aflau pe treapta cea mai de jos a societății, fiind situați între oamenii neliberi. Nu numai că nu aveau libertate personală, dar nu aveau nici personalitate juridică, fiind plasați între bunurile mișcătoare ale stăpânului. Astfel, robii puteau fi puși la muncă fără limite, bătuti, închiși, vânduți, schimbați, lăsați moștenire, zălogiți etc., dar nu puteau fi, totuși, omorâți, decât prin sentință judecătorească. În plus, ei aveau un drept al robilor, care le permitea să fie tratați în anumite împrejurări mai bine decât sclavii din antichitate (socotiți simple obiecte). O mărturie din 1578 vorbește despre „țiganul” Lupul cu cinci feciori ai lui care, fiindcă au furat cai, au fost condamnați la spânzurătoare, dar au fost salvați prin răscumpărare „de la furci” de un anume „Mușat, feciorul Batișoaei din

Marotin". Ca orice comunitate din Evul Mediu, aveau și ei libertatea să se conducă singuri, după regulile lor, să se organizeze și să se judece în cauze minore. Stăpânul, folosindu-se la discreție de brațele lor, avea obligația să-i îmbrace, să-i adăpostească și să-i hrănească, pe aceia care munceau la curte sau câtă vreme munceau acolo. Cei care umblau prin țară, după obiceiul lor și-i plăteau stăpânului o anumită sumă de bani, nu mai trebuiau să fie nici îmbrăcați și nici hrăniți de stăpân.

Volumul de față, îngrijit de către istoricul Petre Petcuț, dotat cu o bibliografie bogată și cu un foarte util și necesar indice, include între paginile sale o lume. Sunt aici două secole din trecutul societății românești medievale, din destinul românilor împletit cu acela al romilor din Țara Românească. Documentele acestea, pentru un profan, nu vorbesc poate cu claritatea așteptată și nu aduc toate amănunțele dorite. Cele din prima sută de ani (circa 1380 – circa 1480) relatează aproape exclusiv despre „țigani” dăruiți mănăstirilor de către domni, pentru mărirea numelui lui Dumnezeu și iertarea păcatelor sau, cum se spune uneori, spre ajutor și sprijin dat monahilor și monahiilor, egumenilor, meniți să întretină flacăra credinței și slava bisericii. Se vorbește de sălașe, corturi sau de indivizi dăruiți, uneori de ordinul sutelor. Sălașele sau corturile sunt familii formate din părinți și copii, semn al organizării vieții, din vechime, pe familii monogame. În al doilea secol tratat de înscrisurile acestui volum se înmulțesc și apoi predomină mărturiile despre „țigani” boierilor, care încep să fie tot mai mult redată cu numele lor: „Radul al Paraschivei cu fiii”, „Gonțea și cu fiii”, „Dina cu fiul ei, Dumitru” etc. Uneori apar în fruntea familiilor bărbați, alții femei, iar spre finele secolului al XV-lea sunt menționați de genul „Radul cu țiganca și feciorii”, „Giurgiu cu țiganca” sau „Nistor cu țiganca”. Prin anii '70 ai secolului al XVI-lea, o țigancă se vindea cu 250 de aspri, alta cu 400, iar una cu fiul ei valora 2000 de aspri; în același timp, un țigan putea să coste 800 de aspri, în vreme ce un cal de rasă turcesc era 1500 de aspri, iar o ocină în Cârștienești și Poienari, cu câmp, pădure, apă, munte și altele, era 400 de aspri. Altădată, un „țigan” este prețuit cât două pietre de moară! Toate aceste realități sunt valabile pe teritoriul Țării Românești, adică al Olteniei, Munteniei, dar și al Țării Făgărașului (din sudul Transilvaniei), socotită „moșie dreaptă” a principilor sud-carpatici și care a făcut parte efectiv, decenii la rând, din Țara Românească, fiind organizată după rânduiala acesteia.

Firește, aceste realități legate de lumea robilor medievali din Țara Românească nu sunt prea măgulitoare pentru oamenii secolului al XXI-lea! Cu toate acestea, noi trebuie să privim și să apreciem acea lume după regulile ei, nu după ale noastre. Societatea Evului Mediu nu cunoștea libertatea, egalitatea, democrația sau drepturile omului, ea întemeindu-se pe cu totul alte principii, precum ierarhia, privilegiul ori lipsa lui, supunerea, închinarea, credința, anonimatul, munca tăcută etc. Ar fi absurd să acuzăm acum un principe, un boier sau o mănăstire din Evul Mediu fiindcă nu-i eliberau și nu-i împroprietăreau pe robii! Aceasta nu înseamnă însă că acea lume nu a lăsat urmări până astăzi, unele pozitive, altele negative, altele neutre. Românii din Țara Românească și Moldova au avut o clasă de stăpâni și o alta de supuși – ca să simplificăm la maximum

lucrurile – ambele din sânul poporului lor, au avut instituții, principii, biserică, armată, justiție etc., cum au avut mai toate popoarele europene. Romii (deși au avut o ierarhie și o organizare a lor internă) au fost masă de supuși – cei mai de jos dintre supuși! – fără privilegii („libertăți”), fără proprietate, fără școli, fără literatură scrisă etc. Ei au intrat în epoca modernă ca robi, fără nimic al lor și au rămas fără nimic și după emancipare. Iar emanciparea, după secole de robie, este adesea apăsătoare, nefolositoare, greu de suportat, mai ales dacă nu este însoțită de împrăștiere. Fără avere, omul nu este liber, pentru că nu se poate manifesta drept liber. În plus, romii au moștenit marile prejudecăți legate de ei, înrădăcinate în mințile oamenilor și devenite laitmotiv al conștiinței publice.

Se mai pot formula anumite nedumeriri legate de romii români și de soarta lor. De exemplu, de ce sunt ei așa de numeroși în Țările Române? Sunt ei într-adevăr mai mulți aici decât în alte locuri, dacă îi raportăm la numărul populației? Este foarte greu de răspuns, fiindcă Evul Mediu este lipsit de izvoare statistice, de recensăminte. De aceea, se pot face doar aproximări. Trebuie ținut seama de faptul că Țările Române erau, în drumul romilor spre Apus, primele țări libere întâlnite în cale, primele neocupate de otomani, unde se puteau regrupa, fie spre a rămâne, fie spre a porni mai departe, spre direcții variate. Pe de altă parte, în secolele al XIV-lea și al XV-lea, populația de-aici nu era prea deasă, nici numeroasă: se apreciază că, în jurul anilor 1500-1550, Țara Românească avea circa 500 000 de locuitori, Moldova cam 400 000, iar Transilvania cu Părțile Vestice vreo 700 000. Era nevoie, prin urmare, de mână de lucru ieftină. Dacă aceasta era aproape gratuită, era cu atât mai bine. Mulți boieri, lacomi și dornici de parvenire, i-au încurajat pe „țigani” să vină pe moșiile lor. În vreme ce rumâni își păstrau mare parte din roadele muncii pe socoteala lor și a familiilor lor, posedau case, curți, unelte și animale, robii dădeau sau trebuiau să dea totul de gratis. De asemenea, societatea românească era pe-atunci destul de arhaică, mai puțin dezvoltată și, de aceea, destul de permisivă. Viața nomazilor putea să continue în cadre proprii fără prea mari tulburări. De altminteri, în secolele al XV-lea și al XVI-lea, un număr de romi ajunși în Europa Centrală și chiar mai spre apus, neadaptati la viața prea severă, plină de reguli prea fixe, cu pedepse stricte față de cei neîncadrați în ea, au revenit spre Transilvania și mai ales spre Țara Românească și Moldova. Un document din 1580 pomeneste anumiți „țigani” la sud de Carpați, despre care un boier spunea că veneau din „Țara Ungurească, ceea ce s-a dovedit în cazul în speță inexact, dar pune în lumină o tendință. Natural, după organizarea mai strictă a societății românești în epoca medievală târzie și modernă, în paralel cu evoluția pozitivă a altor zone, „țigani” au fost împiedicați să plece tocmai datorită regimului robiei și stării de înapoiere în care fuseseră menținuți. De aceea, este posibil ca robii „țigani” să fi fost ceva mai numeroși în Țările Române decât în alte locuri, fapt transmis apoi și pentru timpurile mai noi.

Volumul de față, chiar dacă urmează să fie citit doar pe fragmente, este în măsură să ne învețe că nu există popoare superioare și inferioare, ci doar popoare cu moșteniri mai bune sau mai rele, popoare cu destine mai fericite sau mai nefericite și că soarta din trecut se reflectă în prezent și viitor. Romii europeni în

general și cei români în special au pornit în lumea contemporană a democrației, libertății și drepturilor omului, cu o zestre istorică foarte grea, cu secole de apăsare, umilințe, privațiuni. Europa și, mai ales, Uniunea Europeană judecă azi lumea după chipul și asemănarea ei, adică după modelul occidental, validat mai peste tot și considerat de succes. Cei ce nu sunt adepții acestui model, nu vor sau nu se pot încadra în el sunt blamați, condamnați, excluși sau obligați să se conformeze. Românii de astăzi nu sunt nici ei, istoricește vorbind, parte a modelului occidental, dar s-au adaptat treptat lui, cu mari sincope și cu rezultate relative. Dovadă sunt cu prisosință inadecvările lor actuale, stângăciile, clișeele cu care privesc Europa și cu care sunt priviți. Totuși, cel puțin sub aspect juridic, România de azi se potrivește în mare măsură cu Uniunea Europeană, evitând din legislație mai toate discriminările grupurilor foste marginale și asigurând minorităților etnice, religioase, politice etc. un statut de egalitate. Mai greu de rezolvat sunt aspectele faptice sau de conținut. Sunt imposibil de scos din mintea unor oameni, numai cu ajutorul legilor, prejudecățile legate de discriminarea etnică, de xenofobie, de disprețul ascuns față de celălalt. În România, ca și în alte țări europene din Est, mai este de luat în seamă și perioada comunistă cu toate constrângerile sale, cu falsele pudori, cu discriminările mascate stângaci. În acel timp, romii erau topiți în masa „poporului muncitor unic”, parcă nici nu existau, fiind constrânși să intre în „patul lui Procust”, destinat tuturor. Pentru noi, esticii, este mai greu de înțeles, într-un fel, atitudinea popoarelor Europei Occidentale, emancipate de-atâta vreme, obișnuite cu libertatea, egalitatea, democrația, cu alteritatea mai ales, dar care-i „lapidează” uneori pe romii estici, redeveniți vaganți, mai rău ca în vechile lor sălașe.

Considerăm că majoritatea atitudinilor negative și a prejudecăților față de romii nu sunt endemice, nu sunt intrinseci acelor indivizi care le practică, ci provin din ignoranță și pot fi, prin urmare, îndepărtate. Credem că majoritatea oamenilor poartă în sine un fond de generozitate, degradat uneori de experiențe individuale nefericite sau de nefaste influențe, dar mai ales de lipsa de cunoștințe. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale deschide prin acest volum o serie, destinată cunoașterii trecutului romilor din România, trecut care aruncă o lumină importantă asupra prezentului. Cultura română nu a fost o cultură închisă și exclusivistă. De la Mihail Kogălniceanu, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, până la Viorel Achim, în preajma anului 2000, avem o pleiadă de intelectuali români care s-au aplecat cu știință și conștiință asupra istoriei „țigănilor”. Unii au făcut-o chiar cu generozitate, omenie și mare deschidere sufletească. Este timpul ca elita intelectuală a romilor din România să se aplece și singură, cu mai multă insistență, asupra trecutului propriului popor, cum face istoricul Petre Petcuț. Și astfel, prin eforturi conjugate, opinia publică va ajunge să fie învățată altminteri, spre a transforma treptat prejudecățile în drepte judecăți. Vom ajunge astfel, cu timpul, să înțelegem și noi ceea ce Seneca știa cu aproape două milenii în urmă: „Un om față de alt om este operă sfântă”.

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop

Membru corespondent al Academiei Române

>> Prefață

Volumul de față este primul pas dintr-un proiect ce urmărește realizarea unui corpus documentar privind prezența, circulația și influența comunităților de rromi în desfășurare istorică, în relație cu societatea românească. Editarea unei colecții tematice distincte, centrată pe figura „țiganului” în documentele emise pe teritoriul celor două state medievale românești, își are motivația în inexistența unei astfel de lucrări în istoriografia românească. Această lipsă este cauza și rezultatul a decenii de desconsiderație în privința rolului „țiganului” pe teritoriul românesc. Din acest punct de vedere, odată cu apariția volumelor în cauză, este previzibilă intensificarea studiilor și a dezbaterilor științifice pe acest subiect.

Prezența documentelor ce-i cuprind (și) pe țigani în rândul colecțiilor documentare deja publicate în principal de către Academia Română și Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale poate lăsa impresia eronată că publicarea unei ediții tematice privind minoritatea rromă nu este justificată de nevoia reală a societății. Însă dispersarea documentelor face greu de urmărit acest subiect și-l trece în anonimat. În plus, indicele volumelor colecției DRH, ce lipsește cu desăvârșire în colecția DIR, este incomplet în ceea ce-i privește pe țigani. Prin urmare, neavând pretenția unei lucrări fără greșală, volumul de față aduce un plus de vizibilitate unui grup aflat parțial pe versantul întunecat al istoriei.

Astăzi se încearcă recuperarea decalajului istoric ce separă minoritatea rromă și cercetarea universitară. Publicarea documentelor sub această formă va accentua noua abordare științifică a ultimelor două decenii. Demersul este cu atât mai mult necesar, având în vedere atât contextul multicultural al integrării europene, cât și la nivelul relațiilor inter-etnice naționale, cu cât singurul precedent relativ (și modest) este anexa la lucrarea lui George Potra, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, realizată în urmă cu mai bine de șase decenii.

Seria de volume ce va rezulta în urma realizării acestui proiect se va constitui nu doar într-un instrument de lucru academic, accesibil diverselor niveluri de studiu, dar și într-un vector de promovare a unei noi imagini a contribuției rromilor la dezvoltarea istorico-culturală în spațiul carpato-dunărean.

Volumul I cuprinde documentele Țării Românești, începând cu documentul din 3/16 octombrie 1385 și până în 1580. Este rezultat din extragerea documentelor ce-i amintesc pe țigani în primele opt volume DRH și totalizează 453 documente, plus un fals.

Am considerat oportun realizarea unui indice care să-i cuprindă exclusiv pe rromi, restul fiind deja prezent în indicele volumelor DRH. Studiul onomasticii rome din primele două secole de atestare documentară se poate dovedi extrem de util cercetătorilor care includ lingvistica între uneltele lor de lucru.

Istoria rromilor. Documente este un pas major către ieșirea din periferie, este opțiunea definitivă pentru construirea unei istorii de la geneză.

Petre Petcuț

